

El Camp de Mirra reviu Jaume I

La cita és, com cada any –i ja en van 37–, al Camp de Mirra, un municipi de poc més de quatre-cents habitants, cases baixes i economia eminentment agrícola que, si bé la divisió administrativa s’entesta a situar-lo a la comarca de l’Alt Vinalopó, ha pertanyut, al llarg de la història, a l’Alcoià. El dia que l’esdeveniment té reservat al calendari és el dissabte 24 d’agost, coincidint amb la festa major, dedicada a sant Bartomeu. Davant la porta de l’església consagrada al patró, una trentena de campers rememoren el tractat d’Almirra. Sobre l’escenari hi apareixen l’infant Alfons de Castella, l’infanteta Violant, Don Pelagio Pérez Correa, Guillem de Moncada i, és clar, Jaume I, entre uns altres personatges. Es tracta d’una representació històrica en què es recrea un dels nombrosos episodis rellevants en la vida del rei conqueridor: la signatura, l’any 1244, de l’acord entre ell i l’infant Alfons de Castella, futur Alfons X, que delimita-

Dissabte vinent el Camp de Mirra acull la recreació històrica amb què de fa 37 anys es commemora la signatura del tractat d’Almirra entre la corona catalano-aragonesa i Castella. Aquest any, a més, la representació coincideix amb la publicació d’un llibre d’Agustí Ventura que contextualitza i explica les circumstàncies d’un acord que l’any 1244 va definir els límits del Regne de València i que n’ha determinat l’evolució posterior.

va els límits entre les dues corones, una aliança que va evitar que les corones catalano-aragonesa i castellana entraren en conflicte pel domini del territori arrabassat als musulmans. El tractat fou cabdal en aquell moment, perquè

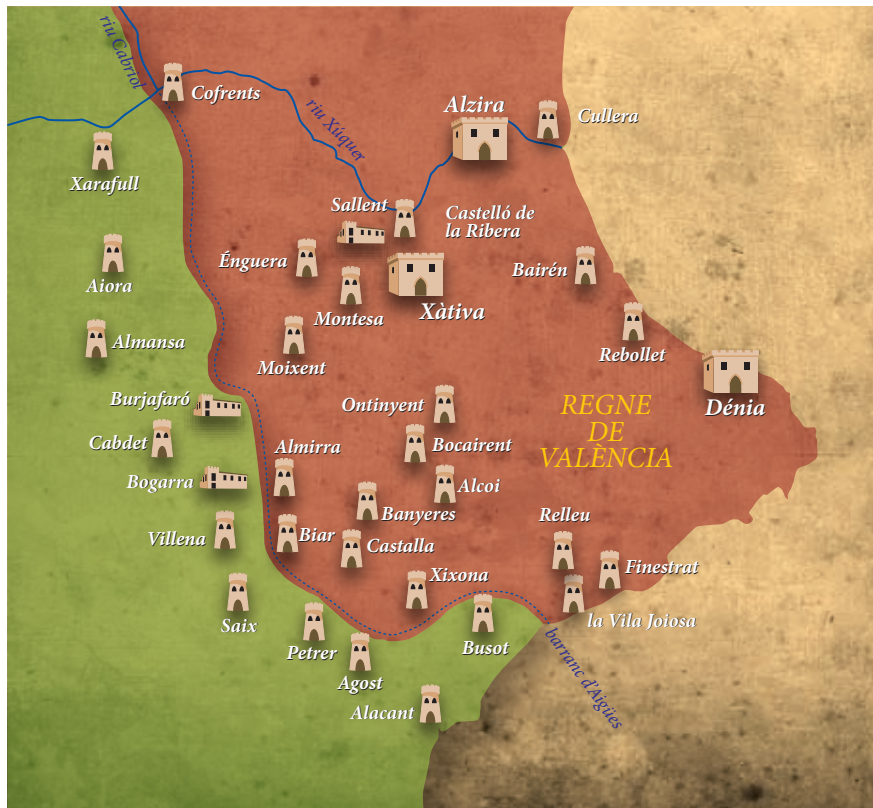
evità un conflicte bèl·lic entre els dos regnes cristians, però “ho ha estat també en la configuració territorial i lingüística del País Valencià”, segons que afirma Romà Francès, que és el president de l’Associació del Tractat

Moment de la representació en què Jaume I i l’infant de Castella signen el tractat d’Almirra.

Límit establert al tractat d'Almirra (1244)

El tractat d'Almirra va suposar el repartiment de terres entre les corones catalano-aragonesa i castellana. La frontera es va situar en la línia Biar-Busot-la Vila Joiosa. Almansa, Cabdet, Villena, Saix, Petrer i Alacant es van convertir en baluards fronterers del regne de Castella. Moixent, Almirra, Biar, Castalla i Xixonxa van constituir, pel sud, la primera frontera estable del nou Regne de València.

d'Almirra, artífex d'aquesta recreació. I ho fou per tal com aquelles fronteres consensuades per Jaume I i Alfons X van determinar per sempre més la penetració lingüística del català a l'actual País Valencià, en l'anomenada línia Biar-Bussot.

L'Associació del Tractat d'Almirra és l'encarregada de recordar, any rere

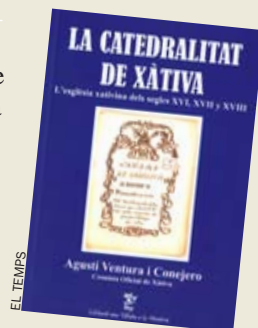
any, la transcendència d'aquella cita, que va quedar documentada amb precisió en el *Llibre dels feits*. L'entitat va nàixer l'any 1976 per iniciativa d'un grup de gent del poble. "Fou l'any en què es commemorava el 700 aniversari de la mort de Jaume I; la Diputació de Barcelona s'hi va involucrar molt. Nosaltres teníem la il·lusió de recordar

el tractat. Un aficionat, Francesc González, ens en va fer una versió i ens hi llançarem", explica Romà Francés, sobre qual recau, des d'aleshores, la responsabilitat d'encarnar el Conqueridor. Aquella primera representació fou el 7 de novembre de 1976. Uns quants anys després es traslladà a l'agost perquè coincidís amb les festes patronals i, sobretot, per la benignitat de l'oratge. "Aquell novembre del 1976 fou la primera volta que al balcó de la casa consistorial s'hi pujava, al costat de la bandera espanyola, la senyera de les quatre barres roges amb el fons daurat. A més, repartírem senyeres per les cases del poble i la gent les va penjar", rememora amb un cert orgull Francés.

En aquestes darreres setmanes, Francés i tota la seua colla han assajat per a preparar, un any més, la recreació. En aquests més de trenta anys, s'han incorporat cares noves a l'elenc, s'han afinat la posada en escena i l'habillament, i s'han millorat els textos: l'any 1982 l'historiador Salvador Doménech Llorens ja els ajustà a allò que relata el *Llibre dels feits*, i encara el 1994 els professors de la Universitat de València Maria Conca i Josep Guia hi incorporaren una escena. Del tot plegat se'n podrà gaudir dissabte que ve a la nit, quan el xicotet poble del Camp de Mirra torne a convertir-se en un lloc de trobada per a desenes de persones de l'Alcoià i les comarques limítrofes. "Aquesta recreació constitueix cada any un motiu de trobada per a molts valencians, que es retroben amb un tret d'identitat cabdal en la seua història", explica Francés, qui opina que la representació que fan anualment "ha contribuït a donar personalitat a aquest

La catedralitat de Xàtiva

El tractat d'Almirra i la governació del·là de Xúquer fins al riu de Xixonxa no és l'única obra de l'historiador Agustí Ventura que ha vist la llum recentment. L'editorial Ulleye va publicar l'any passat *La catedralitat de Xàtiva. L'església xativina dels segles XVI, XVII i XVIII*, escrita pel cronista oficial de la capital de la Costera. Aquesta obra aborda els intents i els esforços que les generacions

successives de xativins han fet per tal de recuperar la seua episcopal que van tindre en l'època dels visigots. Ventura hi explica que Xàtiva i la seua cúria van voler tindre un paper més important en la teranyina de l'organització de l'Església catòlica, raó per la qual van sol·licitar reiteradament la creació d'un bisbat a la capital actual de la Costera, la qual cosa hauria transformat la seu de Xàtiva en catedral. Tanmateix, la reivindicació xativina mai no va tindre una resposta favorable de les autoritats eclesiàstiques.

territori”. De fa uns quants anys, l’Associació del Tractat d’Almirra batalla perquè aquest esdeveniment siga declarat bé d’interès cultural (BIC). De moment, el Consell Valencià de Cultura ja ha fet un reconeixement explícit de la seua vàlua.

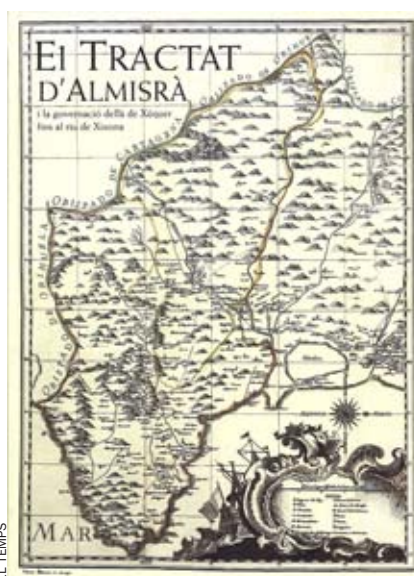
Diplomàcia de fronteres. Al capdavall, la recreació ha servit per a divulgar i popularitzar un episodi històric que, altrament, hauria romàs per a la coneixença restringida d’historiadors i erudits. El tractat d’Almirra fou el resultat d’una entrevista diplomàtica al més alt nivell en un moment de màxima tensió entre les dues corones que a l’est de la península es disputaven els territoris extorquits als musulmans. Hi havia en joc les terres a ocupar i sobretot la cobejada Xàtiva, però també la preeminència d’una corona sobre l’altra. I és que al principi del 1244 l’infant de Castella s’havia apoderat d’algunes viles de la jurisdicció de Xàtiva, com Moixent i Énguera. A la vista d’aquesta ocupació, que Jaume I considerà que contravenia als pactes (el de Tudellén i Cazola) que s’havien signat, aquest rei envià un grup de cavallers a prendre possessió de Bogarra, Cabdet, Saix i Villena, i feia penjar els soldats que havien ocupat Moixent i Énguera.

“Les possibilitats que esclatara una guerra oberta entre els dos regnes cristians hi eren”, explica l’historiador Agustí Ventura, que també és cronista de la capital de la Costera. En aquest context, no quedà més remei que convocar una primera entrevista al més alt nivell entre els dos mandatari i les seues corts per tal de resoldre aquesta topada. La trobada va tindre lloc, com es relata al *Llibre dels feits*, al castell d’Almirra, situat en el punt que avui ocupa l’ermita de Sant Bartomeu, en el terme municipal del Camp de Mirra.

L’aspiració castellana era que la vila de Xàtiva havia de ser lliurada a l’infant Alfons com a dot de promesa de la seua futura muller, Violanteta, la filla del rei Jaume I i Violant d’Hongria. A aquesta petició el rei conqueridor hi va respondre argumentant que quan ell es va casar amb la seua muller anterior (Elionor de Castella), no li fou entregat cap dot en terres i que Xàtiva, d’acord amb els pactes anteriors, era

Cartells de la representació del tractat d’Almirra (a dalt) i coberta del llibre d’Agustí Ventura *El Tractat d’Almirra i la governació dellà del Xúquer fins al riu Xixona* (a baix).

part de la corona catalano-aragonesa. Durant els següents dies va tindre lloc un estira-i-arroña entre els delegats d’una banda i de l’altra que només es va resoldre quan, pressionat per la seua dona (Violant) –temorosa que no es trencara el compromís matrimonial de la seua filla–, Jaume I accedí a cedir el control d’Énguera al delegat d’Alfons, Don Pelagio Pérez Correa, que era mestre de l’orde de Sant Jaume. El 26 de març de 1244 quedava segellat al castell d’Almirra l’acord entre Jaume I i l’infant castellà. En el pacte s’estipulava que les terres al sud de la línia imaginària Busot-Biar-la Vila Joiosa quedaven reservades per a Castella, la qual cosa permetia a Jaume I mantenir la seua principal pretensió: tindre sota el seu control l’apreciada Xàtiva. El tractat d’Almirra –un terme que en àrab vol dir *frontera*– entrà, d’aquesta

manera, a la història col·lectiva dels valencians.

Aprofundir en la història. D’aleshores ençà, han estat diversos els investigadors que han estudiat amb profunditat les circumstàncies, les conseqüències i la transcendència d’aquell acord entre catalano-aragonesos i castellans. L’últim a fer la seua aportació –si bé la tasca investigadora ve de lluny– ha estat l’historiador Agustí Ventura, qui ha estat vinculat des de l’inici amb la recreació històrica que anualment es fa al Camp de Mirra. Aquest any, amb la col·laboració de la Diputació de València, Ventura ha publicat *El Tractat d’Almirra i la governació dellà de Xúquer fins al riu de Xixona*. És una obra de gran format que al llarg de 150 pàgines contextualitza i explica les circumstàncies que acompanyaren la signatura del tractat d’Almirra tot seguint els capítols abundants que el rei en Jaume, en la seua crònica, dedica a aquest fet i a la conquesta consegüent de Xàtiva i de la governació anomenada *dellà Xúquer fins al riu de Xixona*. El llibre també porta l’escassa documentació que després de la crema de Xàtiva per Felip V s’ha conservat sobre el governador d’aquest territori en l’època foral. L’ocupació d’Alzira, el setge de Xàtiva, la conquesta de Moixent i Énguera, el setge de Biar, la consagració de la mesquita de la capital de la Costera..., són episodis que apareixen relatats i documentats amb fotografies d’una manera minuciosa en aquesta obra d’Agustí Ventura.

Violeta Tena